

**სოცრეალიზმის ერთი თავისებურების
შესახებ: სოცრეალისტური ჰეპი ენდი**

**ON ONE OF THE PECULIARITIES OF SOCIAL
REALISM: THE SOCIAL REALIST HAPPY END**

ნანა გაფრინდაშვილი

Nana Gaprindashvili

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: სოციალისტური რეალიზმი, ჰეპი ენდი,
იდეოლოგია

Keywords: social realism, happy end, ideology

მკითხველები, თავიანთი ცხოვრებისეული თუ ესთეტიკური გამოცდილებიდან გამომდინარე, განსხვავებულნი არიან და, შესაბამისად, განსხვავებულ მოთხოვნებს უყენებენ ხელოვნებასა და ლიტერატურას: ზოგს ურჩევნია, ბედნიერი დასასრული ჰქონდეს ნაწარმოებს, ზოგი კი ცხოვრებისეული სიმართლის ჩვენებას ანიჭებს უპირატესობას ნაწარმოების ფინალში, როგორი მწარე და ტრაგიკულიც არ უნდა იყოს იგი.

მწერალიც თავისუფალია თავის არჩევანში, მისი გადასაწყვეტია პერსონაჟთა ბედი, მისი ნებაა, როგორ გადაჭრის პრობლემასა თუ კონფლიქტს, როგორ დაასრულებს ნაწარმოებს. მას ეს თავისუფლება კი აქვს, თუმცა მისი გადაწყვეტილებები, როგორც წესი, გარკვეული ლოგიკით, გარკვეული წინაპირობებითაც არის ნაკარნახევი. ავტორი, რასაკვირველია, თავისი მსოფლალქმიდან, ესთეტიკური იდეალებიდან გამომდინარე წყვეტს, უჩვენოს ცხოვრება მთელი თავისი სისასტიკითა და წინააღმდეგობებით, დაძაბოს და დაამძიმოს მკითხველი, დაუტოვოს მას საფიქრალი და კითხვის ნიშნები თუ დაამშვიდოს იგი, შეულამაზოს სინამდვილე, ნაწარმოებს მისცეს ნათელი და ბედნიერი დასასრული, გაამარჯვებინოს სიყვარულს, სიკეთეს, სამართლიანობას...

სამწუხაროდ, მკითხველი და მწერალი ყოველთვის ვერ ახერხებდნენ თავიანთი მხატვრულ-ესთეტიკური მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებას, რადგან ისეთი პერიოდებიც ახსოვთ ლიტერატურის ისტორიის სპეციალისტებს, როცა მწერალსა და მის მიერ სამყაროს მხატვრულ-ესთეტიკურ აღქმას შორის და აგრეთვე ნაწარმოებსა და მკითხველს შორის დგებოდა უხეში ძალა, მტრული იდეოლოგია, ტოტალიტარული სახელმწიფო, რომელიც მოურიდებლად ერეოდა ლიტერატურასა და ხელოვნებაში, მწერალს უზღუდავდა შემოქმედებით თავისუფლებას, არ აძლევდა უფლებას, დაენერა ის და ისე, როგორც ფიქრობდა, ეთქვა ის და ისე, როგორც საჭიროდ მიიჩნევდა, როგორც უკარნახებდა თავისი ესთეტიკური გემოვნება, თავისი მხატვრული სამყარო და

ლოგიკა. ეს სრულიად ჩვეულებრივი მოვლენა იყო წინა საუკუნეში მთელი 70 წლის განმავლობაში, როცა დედამიწის თითქმის ერთი მეექვსედი ეკავა ძალადობრივ სახელმწიფოს, საბჭოთა კავშირს, სადაც ყველა სფეროში და მათ შორის ლიტერატურასა და ხელოვნებაშიც სახელმწიფო ძალადობა ადამიანზე, ლიტერატურასა და ხელოვნებაში გაბატონებული იყო სოცრეალიზმი, რომელიც მწერალს უკარნახებდა, მიეღო სოცრეალისტური კანონისა და კომუნისტური იდეოლოგიის შესაბამისი გადაწყვეტილებები და არ გასცდენოდა მკაცრად დადგენილ ჩარჩოებს.

სოცრეალისტური ნაწარმოებისათვის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი მოთხოვნა ნაწარმოების დასასრულს მიემართებოდა, რომელიც ბედნიერი სოცრეალისტური პერსპექტივიდან უნდა ყოფილიყო წარმოჩენილი, როგორც საბჭოთა ადამიანის სამყაროს სურათის არსებითი და აუცილებელი შემადგენელი ნაწილი.

თითოეული საბჭოთა ადამიანის საპატიო ვალი კომუნიზმის აშენებაიყო, ამის მხატვრულიაღწერა კი – საბჭოთა ხელოვნების, საბჭოთა ლიტერატურის უმნიშვნელოვანესი დანიშნულება. სოციალისტური რეალიზმის ნაწარმოებების პერსონაჟები, მათი ცხოვრება თუ მოღვაწეობა აუცილებლად უნდა ყოფილიყო ჩართული ამ მიზნის მიღწევისკენ მიმართულ პროცესებში. ნაწარმოებში აღწერილი მოვლენები და გმირები გლობალურ საკითხებს წყვეტდნენ თუ უფრო მოკრძალებულ ამოცანებს, მაინც ორგანულად უნდა ყოფილიყვნენ დაკავშირებული საერთო მიზანთან, კომუნიზმის მშენებლობასთან, და წარმოეჩინათ საზოგადოების „რევოლუციური განვითარება“. აქედან გამომდინარე კი, ბუნებრივია, რომ სოცრეალიზმის ნაწარმოებებისათვის სოცრეალისტური კანონი აწესებდა სავალდებულო ბედნიერ დასასრულს, ე. წ. „ჰეპი ენდს“, რომელსაც მისი სპეციფიკის გათვალისწინებით შეიძლება „სოცრეალისტური ჰეპი ენდი“ ვუწოდოთ.

„სოცრეალისტურ ჰეპი ენდს“ ერთი მეტად საგულისხმო და სპეციფიკური ნიშანი ჰქონდა, რომელიც ესთეტიკის კანონებით კი არ იყო განსაზღვრული და ნაკარნახევი, არამედ იმ სახელმწიფოს თავისებურებებით, რომლის წიაღშიც სოციალისტური რეალიზმი იშვა, როგორც მოვლენა. კერძოდ, გმირის ბედი კი არ განსაზღვრავდა სოცრეალისტურ „ჰეპი ენდს“, არამედ კომუნიზმის მშენებლობის, ანუ საერთო საქმის, ბედი, საერთო მიზანი. თუ გმირი ამ მიზანს შეეწირებოდა და მიზნის მიღწევა საეჭვო არ გახდებოდა, მაშინ ყველაფერი კარგად იქნებოდა, ე.ი. „ჰეპი ენდი“ იყო.

საბჭოთა სინამდვილეში, სამწუხაროდ, არავის ადარდებდა ადამიანების ბედი. მილიონობით ადამიანიც რომ დაღუპულიყო, თუ საბოლოო მიზანს არაფერი დაემუქრებოდა, თუ ისინი კომუნიზმისთვის დაიხოცებოდნენ, მაშინ სიკვდილი სრულიად გამართლებული იქნებოდა. ეს სოცრეალისტური „ჰეპი ენდისთვის“ დამახასიათებელი ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი თავისებურებაა. სიტუაციის მთელი აბსურდულობა კი ის იყო, რომ კომუნიზმი – ეს ახალი რელიგია, რომელიც საზოგადოების ცხოვრების ყველა მხარის დამორჩილებას ცდილობდა და საზოგადოებრივი წყობის ეს ახალი იდეალი, რომელსაც ასე ხალხით ეწირებოდნენ სოცრეალისტური ნაწარმოებების პერსონაჟები, უტოპია იყო და ვერასოდეს განხორციელდებოდა.

Readers have diverse life or aesthetic experiences and, as a result, have different expectations of art and literature. Some readers prefer works to have happy ends, while others want them to reflect the truth of life, no matter how painful or tragic it may be.

The author is also free to make whatever decisions he wishes. The author determines what happens to the characters, how issues or conflicts are resolved, and how the literary work finishes. While the author's choices are frequently guided by some reasoning and, even

by certain preconditions, this freedom is, nevertheless, maintained. Naturally, the author chooses to depict life with its flaws based on his worldview and aesthetic values. According to his worldview and aesthetic ideals, the author naturally chooses whether to portray life in all its cruelty and contradictions, burden and aggravate the readers, leave them with thoughts and questions, or calm them down. The author may also choose to embellish reality, give the work a happy end, and allow love, kindness, and justice to triumph.

Unfortunately, there were occasions- perfectly recalled by literary historians- when an oppressive ideology, a totalitarian state stood between the writer and his artistic-aesthetic perception of the world, between the work and the reader, and prevented both from satisfying their artistic-aesthetic needs. This force unwittingly interfered with literature and art, limiting the writer's creative freedom and preventing the writer from saying or writing what he thought was required, as determined by his aesthetic preferences, artistic worldview, and reasoning. In the previous 70 years, the Soviet Union, a ruthless state that oppressed its citizens in all spheres of life, including literature and the arts, occupied about one-sixth of the planet. Social realism, which required writers to make choices in line with socialist law and communist doctrine and not deviate from the rigidly prescribed framework, predominated in literature and the arts. One of the most significant demands for socialist work was towards the end of the work, which was to be presented from a happy socialist perspective as an essential part of the picture of the Soviet human world.

It was the honourable duty of every Soviet person to build communism, and its artistic description is the most significant purpose of Soviet art, of Soviet literature. The characters of the works of socialist realism and their lives or activities had to be involved in the processes aimed at achieving this goal. The events and characters described, whether solving global issues or more modest tasks, had at least to be organically related to a common goal, the construc-

tion of communism, and represent the “revolutionary development” of society. Therefore, it is natural that the socialist law imposed a mandatory happy end for the work of social realism which, due to its specificity, can be called the “Social Realistic Happy End”.

The “Socialist Happy End” had one very significant and specific feature not defined and dictated by the laws of aesthetics but by the peculiarities of the state in which socialist realism emerged as an event. In particular, the fate of the hero did not determine the social realist “Happy End,” but the common goal of the construction of communism or the common cause. If the hero sacrificed himself for this goal and the latter’s realization was not questioned, everything would be fine, i.e. it was the “Happy End”.

In Soviet reality, unfortunately, no one cared about the fate of the people. Even if millions of people had died, if nothing had threatened their ultimate goal, if they had died for communism, their deaths would have been justified. This is one of the most prominent characteristics of the “Social Realistic Happy End”. The absurdity of the situation was that communism, this new religion that sought to subjugate all aspects of society, and this new ideal of social order, to which the characters in socialist works were so willingly sacrificed, was a utopia and could never be realized.